

Molnár Anna:

AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS A NATO EGYÜTTMŰKÖDÉSE AZ EU ÖNÁLLÓSODÁSI FOLYAMATÁNAK TÜKRÉBEN

ÖSSZEFOGLALÓ: 2019-ben a NATO 70. évfordulója mellett az EU közös biztonság- és védelempolitikájának 20 éves évfordulója is alkalmat ad a két szervezet közötti kapcsolatok áttekintésére és elemzésére. Az együttműködés azt követően vált fontossá, hogy 1999-ben az Európai Tanács ülésén döntés született a közös európai biztonság- és védelempolitika (Common European Security and Defence Policy, CESDP) létrehozásáról. A cikk első része az együttműködés kezdetét, a 2003-ig tartó folyamatokat mutatja be. A továbbiakban Ciprus 2004-es csatlakozása után elakadó kapcsolatok ismertetése következik. Noha a 2009-ben hatályba lépett lisszaboni szerződés a közös kül- és biztonságpolitika, valamint a közös biztonság- és védelempolitika területein is megerősítette az Európai Uniót, 2016-ig a két szervezet közötti kapcsolatban komoly előrelépés nem történt. 2016-ban a Brexitről szóló népszavazás és a globális stratégia elfogadását követően a kapcsolatok új lendületet kaptak. A globális stratégiában szereplő NATO–EU-kapcsolatokról az írás harmadik, a feléledő intézményes kapcsolatokról pedig a tanulmány befejező része szól.

KULCSSZAVAK: Európai Unió, közös biztonság- és védelempolitika, NATO, együttműködés, évfordulók

BEVEZETÉS

A NATO és az EU kapcsolata szinte a két szervezet megalakulása óta ellentmondásosnak tekinthető, az érték- és érdekszövetségen alapuló együttműködés és a konfliktusok egyaránt jellemzik a viszonyt. A hidegháború idején még egyértelműen szétvált a NATO és az EU elődjének, azaz az Európai Közösségeknek (EK) a nemzetközi rendszerben betöltött feladatköre: a NATO kollektív védelmi szervezetként, az Európai Közösségek pedig elsősorban gazdasági és politikai integrációs szervezetként jött létre. Noha az Európai Gazdasági Közösség (EGK) és az Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK) megalakulása kezdetektől egy biztonsági projektnek is tekinthető, 1949-ben, a NATO létrejöttékor Nyugat-Európa biztonságát az új kollektív védelmi szervezet és rajta keresztül az Amerikai Egyesült Államok biztosította. Az európai integrációs folyamat alapvetően a gazdasági területen indult el. Az EK a gazdasági erejének növekedésével párhuzamosan vált valódi nemzetközi szereplővé, így fokozatosan elengedhetlenné vált a kül-, a biztonság- és a védelempolitikai területen történő megerősítése is. A kilencvenes évek elején – az EU létrejöttével – a kezdetben inkább puha vagy civil hatalom a nemzetközi rendszerben egyre határozottabb szerepet kívánt játszani.

A hidegháború végén a nemzetközi rendszerben bekövetkezett változások mindkét szervezetet változásra és alkalmazkodásra késztették. A NATO a kollektív védelmi terület mellett egyre inkább nyitott a kollektív és kooperatív biztonsággal összefüggő feladatok felé. Egyre fontosabb szerepet kívánt betölteni a területén kívüli válságkezelés és a békefenntartás terén. Emellett megkezdődött a folyamatosan szélesedő NATO-partnerségi hálózat kiépítésének

folyamata, amely a csatlakozás előkészítése mellett lehetőséget kínált a korábban ellenséges államok közötti bizalom erősítésére. A Szövetség területén kívül, például Afganisztánban végrehajtott műveletek – több-kevesebb sikerrel – lehetőséget teremtettek arra is, hogy a hagyományos katonai feladatok mellett a NATO az újjáépítésben és az államépítésben is szerepet vállaljon. A 2000-es évektől a NATO expedíciós műveletek végrehajtására rendezkedett be.

A maastrichti szerződéssel létrejövő Európai Unió pilléres szerkezetének fontos elemét képezte a közös kül- és biztonságpolitika, majd a 2000-es évektől az annak szerves részeként kialakuló európai, majd közös biztonság- és védelempolitika. Annak ellenére, hogy a második pilléres területeken a kormányközi együttműködés maradt a meghatározó, az EU a nemzetközi rendszer meghatározó szereplőjévé vált. A lisszaboni szerződéssel bevezetett kölcsönös segítségnyújtási klauzula következtében az Európai Unió egyfajta kooperatív biztonsági struktúrára épülő biztonsági közösségből a tagállamok kollektív védelmét is megerősítő nemzetközi biztonsági szervezetté vált.¹

Mindennek köszönhetően a két szervezet biztonsággal és védelemmel összefüggő feladataiban a kilencvenes évek végétől egyfajta konvergencia figyelhető meg: a NATO és az EU számos területen közeledett egymáshoz. Ez a konvergencia azonban nem feltétlenül a kapcsolatok javulását, hanem sok esetben éppen a versengés felerősödését hozta magával. A két szervezet közötti súrlódások akkor kezdtek kieleződni, amikor a kilencvenes évek végén az EU a Nyugat-Európai Unió feladatait átvéve kiépítette saját biztonságpolitikai és válságkezelési struktúráit. Ettől kezdve a NATO, az Amerikai Egyesült Államok és annak főbb atlantista európai szövetségesei aggodalommal figyelték az EU védelmi területen történő önállósodási törekvéseit. Jelenleg az EU 28 tagállamából 22 tagja a NATO-nak is.

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS KEZDETEI

1999-től, a Saint Maló-i nyilatkozat aláírását követően megkezdődött az európai biztonság- és védelempolitika, az ezzel összefüggő intézményrendszer (például a Politikai és Biztonsági Bizottság, az EU Katonai Bizottság és az EU Katonai Törzs), valamint az EU külső válságkezelési kapacitásainak kiépülése. 1998-ban a brit és a francia miniszterelnök által aláírt nyilatkozat az önálló cselekvési képesség érdekében saját hiteles katonai erő létrehozására tett javaslatot. A NATO-n belüli egyeztetéseket követően megrendezett 1999. júniusi kölni Európai Tanácson döntés született az európai biztonság- és védelempolitika kialakításáról, valamint a Nyugat-európai Unió (NYEU) funkcióinak és egyes intézményeinek átvételéről és integrálásáról, illetve az európai katonai képességek közös fejlesztéséről. A csúcstermézetesen deklarálta, hogy a kollektív védelem letéteményese a tagállamok számára továbbra is a NATO marad.² A képességfejlesztési célokat (Helsinki Headline Goals 2003) az Európai Tanács 1999. decemberi helsinki ülése határozta meg.³

A NYEU feladatainak átvételekor a NATO-val való duplikáció elkerülése volt a legfontosabb szempont a két szervezet közötti tárgyalásokon. 1999 áprilisában a NATO washingtoni csúcstalálkozásán döntés született a NYEU és/vagy az EU által vezetett műveletekben

¹ Lásd részletesebben: Marsai Viktor – Molnár Anna – Wagner Péter (szerk.): Nemzetközi biztonsági szervezetek. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.

² Presidency Conclusions – Cologne 3 and 4 June 1999. 06. 1999. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/57886.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

³ Presidency Conclusions Helsinki European Council, Helsinki European Council, Annex IV of the 10 and 11 December 1999. http://www.europarl.europa.eu/summits/hel2_en.htm#IV (Letöltés időpontja: 2019. 07. 25.)

a NATO eszközeinek és képességeinek használatáról. A döntések alapját 1999-ben az amerikai külügyminiszter, Madeleine Albright 3D-elve⁴ jelentette, amelyet a szélesebb megállapodási rendszert jelentő Védelmi Képességek Kezdeményezés (Defence Capabilities Initiative, DCI) keretében 1999-ben hirdettek meg.

E változásokkal párhuzamosan felerősödött egy önálló uniós parancsnoksági struktúra létrehozásával, illetve az EU és a NATO közötti feladatok elhatárolásával kapcsolatos politikai vita. Az EU és a NATO kapcsolatával összefüggő kérdések 1998 és 2003 között fokozatosan rendeződtek. A megállapodásra azonban árnyékot vetett, hogy 2003-ban Németország, Franciaország, Luxemburg és Belgium kormányai az Európai Biztonsági és Védelmi Unió (European Security and Defence Union, ESDU), illetve egy önálló uniós műveleti parancsnokság létrehozását javasolták („tervureni koncepció”). Az atlantista Egyesült Királyság kezdetektől egyértelműen ellenezte a NATO-tól független parancsnokság és ezzel együtt párhuzamos vezetési és irányítási struktúrák létrehozását. A vita lezárását, valamint az EU és a NATO közötti viszony rendezését végül 2003-ban az ún. „Berlin Plusz” megállapodás jelentette. A duplikációk elkerülése érdekében lehetővé tette az EU számára a NATO-eszközök és -képességek (például tervezés, parancsnokság, minősített információ megosztása) használatát.⁵ A megállapodás alapján összesen két uniós művelet indult el: Macedóniában 2003-ban az EU első katonai művelete, az Operation Concordia, majd 2004-ben Bosznia-Hercegovinában az EUFOR Althea. Ciprus 2004-es uniós csatlakozását követően a török–ciprusi konfliktus miatt a megállapodás alkalmazására már nem volt lehetőség. A NATO részéről Törökország, az EU részéről pedig Ciprus blokkolta a további együttműködés megvalósítását.

Mindezzel párhuzamosan 2004-ben létrejött az Európai Védelmi Ügynökség, és megkezdődött az európai harccsoport-koncepció (EU Battle Group) és a továbbfejlesztett helsinki célok (Headline Goals 2010) megvalósítása, amely a NATO-val szoros együttműködésben és a NATO-szabványok és -eljárások (STANAG-ok) figyelembevételével történt.⁶

Az önálló parancsnokság kérdése azonban később sem került le a napirendről, hiszen 2004-től a török–ciprusi ellentét miatt a „Berlin Plusz” megállapodás gyakorlati megvalósítása elakadt, a két szervezet közötti valós együttműködési lehetőségek csupán korlátozott mértékben valósultak meg.

AKADOZÓ EGYÜTTMŰKÖDÉS

A kétezres évektől biztonsági szereplővé váló Európai Unió és a NATO között – a számos esetben elhatározott szorosabb együttműködés ellenére – továbbra sem alakult ki valós eredményeket felmutató kapcsolat. Nem véletlen, hogy 2007-ben Jaap de Hoop Scheffer, a NATO akkori főtitkára egy beszédében a kapcsolatokat „befagyott konfliktushoz”

⁴ 3D: no „decoupling”, azaz az EU NATO-tól való leválásának megelőzése; no „duplication”, vagyis a felesleges kiadásnövelő intézményi duplikáció elkerülése; no „discrimination”, vagyis a nem EU-tagállam NATO-tagokkal (pl. Törökország) szembeni diszkrimináció elkerülése.

⁵ Molnár Anna: Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei. Dialóg Campus Kiadó, 2018, 177–180. https://akfi-dl.uni-nke.hu/pdf_kiadvanyok/web_PDF_Az_Europai_Unio_kulkapcsolati_rendszere.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 07. 25.)

⁶ Kristi Raik – Pauli Järvenpää: A New Era of EU–NATO Cooperation: How to Make the Best of a Marriage of Necessity. International Centre for Defence and Security, Tallinn, 05. 2017., 5. https://icds.ee/wp-content/uploads/2018/ICDS_Report_A_New_Era_of_EU-NATO.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

hasonlította, és az együttműködés új alapokra helyezését javasolta.⁷ A kezdeti lendület ellenére a NATO és az EU közötti együttműködés nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. A helyzeten még az sem javított, hogy 2009-ben Franciaország – az EU egyik meghatározó katonai hatalma – visszatért a NATO katonai szárnyába.

A 2009-ben hatályba lépett lisszaboni szerződés számos területen igyekezett megerősíteni az Európai Unió nemzetközi rendszerben betöltött kül- és biztonságpolitikai szerepét, például létrejött az Európai Külügyi Szolgálat, illetve az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseleti pozíciója. A szerződés az európai biztonság- és védelempolitika területén bevezette az állandó strukturált együttműködés (Permanent Structured Cooperation, PESCO) lehetőségét, a kölcsönös segítségnyújtási klauzulát, a szolidaritási klauzulát és az indulási (*start-up*) pénzügyi alapot.

A NYEU feladatainak átvétele valójában a lisszaboni szerződéssel zárult le, hiszen a szerződés az EU-nak is korlátozott mértékű kollektív védelmi funkciót adott. A 42.7 cikk a NYEU kölcsönös segítségnyújtásra vonatkozó korábbi cikkelyét részben átvette, és kimondja:

„A tagállamok valamelyikének területe elleni fegyveres támadás esetén a többi tagállam – az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikkével összhangban – köteles minden rendelkezésére álló segítséget és támogatást megadni ennek az államnak. Ez nem érinti az egyes tagállamok biztonság- és védelempolitikájának egyedi jellegét.

Az e területen vállalt kötelezettségeknek és együttműködésnek összhangban kell lenniük az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének keretein belül tett kötelezettségvállalásokkal, mely szervezet az abban részes államok számára továbbra is a kollektív védelem alapját képezi, és annak végrehajtási fóruma marad.”

A lisszaboni szerződéssel bevezetett változásoknak köszönhetően jelentősen nőtt az EU nemzetközi szerepe. Ezt követően ismét nagyobb igény mutatkozott a két szervezet közötti kapcsolat rendezésére. 2010-ben a NATO új stratégiai koncepciója ugyan elkötelezettséget vállalt az EU és a NATO közötti együttműködés megerősítése mellett, valójában ezt követően is kevés kézzelfogható eredmény történt. Az Amerikai Egyesült Államok sokszor ellentmondásos politikája mindig is hátráltatta az EU biztonság- és védelempolitika területén történő önállósulási igyekezetét. 2010-ben az úgynevezett Weimari Csoport országai, Franciaország, Németország és Lengyelország egy állandó civil-katonai tervezési és műveleti vezetési képességet biztosító uniós parancsnoksági struktúra létrehozását javasolták. Noha a tervet később Olaszország és Spanyolország is támogatta („Weimar Plusz”), elsősorban az Egyesült Királyság következetes ellenállása miatt nem valósulhatott meg.⁸

Ez az új cikkely a 2005-ben elbukott alkotmányos szerződés föderatív megközelítését tükrözte. A 2000-es évek lendületével ellentétben az EU védelmi területen elindult önállósulási törekvései lelassultak, és sok esetben még a lisszaboni szerződésben meglévő lehetőségek is kiaknázatlanok maradtak. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy nem csupán a külső tényezők játszottak szerepet a sikertelen önállósulási törekvésekben, hanem a NATO európai tagállamainak sokszor alacsony védelmi ráfordításai és a védelmi fejlesztésekkel

⁷ NATO and the EU: Time for a New Chapter – Keynote speech by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer. 29. 01. 2007. <https://www.nato.int/docu/speech/2007/s070129b.html> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

⁸ Claudia Major: A Civil-Military Headquarters for the EU – The Weimar Triangle Initiative Fuels the Current ebate. In: Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs. 12. 2010. https://www.files.ethz.ch/isn/125738/2010_12_31_mjr_English.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

szemben megjelenő negatív társadalmi vélemény is hátráltatták, hogy az időről időre fellángoló „ötletcsóvák” valódi politikai akarattá formálódjanak. A 2018-as adatok alapján az európai tagállamok 2011-ben a GDP-jük 1,55%-át, Kanada 1,23%-át, az Amerikai Egyesült Államok pedig 4,78%-át fordította védelmi kiadásokra. Európában a 2%-os határt az Egyesült Királyság és Görögország haladta meg, a tagállamok döntő többsége jelentősen elmaradt az elvárt határértéktől.⁹

A 2014 után felerősödő biztonsági kihívások ismét ösztönzően hatottak az EU védelmi területen történő megerősítésére és ezzel párhuzamosan a két szervezet közötti együttműködés megerősítésének alátámasztására. Nem véletlen, hogy 2015-ben Javier Solana korábbi kül- és biztonságpolitikai főképviseelő és NATO-főtitkár, illetve Jaap de Hoop Scheffer korábbi NATO-főtitkár vezetésével készített jelentés az integráció végső céljaként a védelmi területen egyfajta Európai Védelmi Unió (European Defence Union, EDU) létrehozását tartotta szükségesnek.¹⁰

2016-ig, a Brexitről szóló népszavazás pozitív, azaz az Egyesült Királyság kilépését támogató eredménye előtt egyre kevesebb esély látszott arra vonatkozóan, hogy a NATO és az EU közötti – továbbra is inkább versengéssel és konfliktusokkal leírható – kapcsolatban valós javulás várható. Ugyanis az Egyesült Királyság részvétele és hatékony támogatása nélkül elképzelhetetlen lett volna az EU közös biztonság- és védelempolitikája területén elindult reformok megvalósítása, mert a britek mindvégig gyanakvással figyelték az EU önállósulási kísérleteit. 2016-ban a kilépés lehetősége újabb lendületet adott az uniós védelempolitika megerősítésének és ezzel együtt az EU és a NATO közötti kapcsolat rendezésének is.

Mindez önmagában talán kevés lett volna, de az amerikai elnökválasztás eredménye, a 2015-ben elmélyülő migrációs és menekültválság, 2014-től a Nyugat és Oroszország közötti folyamatosan romló viszony, és mindezzel összefüggésben az EU tagállamainak a – terrortámadások miatt bekövetkezett – biztonsági felfogásában történt változások katalizátorként hatottak a két szervezet közötti kapcsolat megerősítésének igényére. Az Európa biztonságát fenyegető kihívások felerősödése az euroatlanti szövetségi rendszeren belüli kapcsolatok megerősödését hozta.

A nemzetközi rendszerben a multilateralizmus meggyengülése és a hatalmi politika megerősödése rákényszerítette a két szervezetet a kapcsolatok javítására és ezzel együtt eddigi pozíciójuk megerősítésére. Az EU globális stratégiájának („Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan”) elfogadását követően, 2016-tól felgyorsultak az események. A globális stratégia a kollektív biztonság megerősítése érdekében a transzatlanti kötelék és a NATO-val való kapcsolat elmélyítésének szükségességét hangsúlyozta:

„Ebben a stratégiában az Európai Unió stratégiai autonómiájának ambíciója fogalmazódik meg. Ez nemcsak polgárai közös érdekeinek, hanem elveinknek és értékeinknek az előmozdításához is szükséges. Tisztában vagyunk azonban azzal, hogy e prioritások megvalósítását leginkább az segíti elő, ha nem vagyunk egyedül, ha egy szabályokon és

⁹ Defence Expenditure of NATO Countries (2011–2018). 10. 07. 2018. Communiqué PR/CP(2018)091, 8. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_07/20180709_180710-pr2018-91-en.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 08. 24.)

¹⁰ Javier Solana: More Union in European Defence. Report of a CEPS Task Force. Centre for European Policy Studies, Brussels, 12. 2015., 7–8. <https://www.ceps.eu/system/files/TFonEuropeanDefence.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

multilateralizmuson alapuló nemzetközi rendszer része vagyunk. Ez nem a globális rendteremtők és a magányos harcosok ideje. Kül- és biztonságpolitikáinknak egyaránt meg kell birkóznia a globális problémákkal és a helyi viszonyok változásával, kezelnie kell a superhatalmakat éppúgy, mint az egyre töredezetebb identitásokat.

Az Unió partnereinek megerősítésén fog dolgozni: Továbbra is törekedni fogunk a transzatlanti kötelék és a NATO-val való partnerség elmélyítésére, ugyanakkor keressük majd a kapcsolatot az új szereplőkkel, és megvizsgáljuk a lehetséges új formátumokat. Fejlesztani fogjuk a regionális szervezetekkel való kapcsolatainkat és a régiók közötti és azokon belüli együttműködést. Elő fogjuk mozdítani a globális kormányzás reformját, hogy azzal meg lehessen felelni a 21. század kihívásainak.”¹¹

Nem véletlen, hogy a stratégia elfogadását követően több EU-tagállam is a közös biztonság- és védelempolitika megerősítése mellett érvelt. 2016. június 27-én, négy nappal a népszavazás után a francia és a német külügyminiszter egy nyílt levélben az Európai Védelmi Unió létrehozásának szükségességét hangsúlyozta.¹² 2016 augusztusában a weimari háromszög országai többek között ismét egy állandó civil-katonai tervezési és műveleti vezetési képesség létrehozását javasolták.¹³ Még abban a hónapban az olasz kormány is közreadta a védelmi integrációval kapcsolatos „védelmi Schengen” tervet (*Schengen della difesa*).¹⁴

Az EU önállósodási törekvéseivel kapcsolatos folyamatokat felgyorsította, hogy az Amerikai Egyesült Államok elnöke, Donald Trump 2017 óta mind az EU-val, mind pedig a NATO-val szemben erős kritikákat fogalmazott meg. Az alacsony európai költségvetési hozzájárulás miatt számos esetben például a NATO létezésének szükségességét is megkérdőjelezte.¹⁵ Kijelentéseinek azonban valamelyest ellentmond, hogy a növekvő orosz fenyegettség következtében jelentősen nőtt az Európában állomásozó amerikai haderő létszáma, többek között az Atlantic Resolve műveletnek is köszönhetően.¹⁶

¹¹ Európai Külügyi Szolgálat: Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa – Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan. 2016, 5. <https://publications.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/3eaae2cf-9ac5-11e6-868c-01aa75ed71a1/language-hu> (Letöltés időpontja: 2019. 07. 25.)

¹² Nicole Koenig – Marie Walter-Franke: France and Germany: Spreaheading a European Security and Defence Union? Jacques Delors Institut, Berlin. 19. 07. 2017. http://www.delorsinstitut.de/2015/wp-content/uploads/2017/07/20170719_FR-D-EU-Security_Koenig-Walter.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.); Jean-Marc Ayrault – Frank-Waltheer Steinmeier: Ein starkes Europa in einer unsicheren Welt. 2016. <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/281670/c65ad55fdee0a76fe393492d8c3e3b1a/160624-bm-am-fra-dl-data.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

¹³ Joint declaration by the Foreign Ministers of the Weimar Triangle, Frank Walter Steinmeier, Jean Marc Ayrault and Witold Waszykowski, on the future of Europe date of issue (August 28, 2016). <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/germany/the-weimar-triangle/the-weimar-meetings/article/joint-declaration-by-the-foreign-ministers-of-the-weimar-triangle-frank-walter> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

¹⁴ Una Schengen della difesa per rispondere al terrorismo. 11. 08. 2016. <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2016/08/11/una-schengen-della-difesa-per-rispondere-al-terrorismo02.html> (Letöltés időpontja: 2019. 07. 25.)

¹⁵ Ashley Parker: Donald Trump Says NATO is 'Obsolete', UN is 'Political Game'. 02. 04. 2016. <https://www.nytimes.com/politics/first-draft/2016/04/02/donald-trump-tells-crowd-hed-be-fine-if-nato-broke-up/> (Letöltés időpontja: 2019. 07. 25.)

¹⁶ U.S. Army Europe: Atlantic Resolve. <https://www.eur.army.mil/AtlanticResolve/> (Letöltés időpontja: 2019. 07. 25.)

1. táblázat A NATO-tagállamok védelmi kiadásai a GDP százalékában¹⁷

Év	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Európa	1,55	1,52	1,49	1,44	1,42	1,44	1,46	1,50
Albánia	1,53	1,49	1,41	1,35	1,16	1,1	1,11	1,19
Belgium	1,04	1,04	1,01	0,98	0,92	0,92	0,91	0,93
Bulgária	1,32	1,34	1,46	1,32	1,26	1,26	1,27	1,56
Csehország	1,07	1,05	1,03	0,95	1,03	0,96	1,04	1,11
Dánia	1,31	1,35	1,23	1,96	1,12	1,17	1,16	1,21
Egyesült Királyság	2,40	2,17	2,27	1,01	2,06	2,15	2,11	2,10
Észtország	1,68	1,90	1,91	1,82	2,05	2,13	2,08	2,14
Franciaország	1,86	1,87	1,86	1,18	1,78	1,79	1,78	1,81
Görögország	2,38	2,29	2,22	0,86	2,31	2,41	2,38	2,27
Hollandia	1,26	1,23	1,16	1,51	1,12	1,15	1,16	1,35
Horvátország	1,60	1,53	1,46	1,40	1,35	1,21	1,27	1,30
Lengyelország	1,72	1,74	1,72	1,31	2,22	2,00	1,89	1,98
Lettország	1,01	0,88	0,93	0,88	1,04	1,46	1,69	2,00
Litvánia	0,79	0,76	0,76	0,38	1,14	1,49	1,73	1,96
Luxemburg	0,39	0,38	0,38	1,50	0,43	0,4	0,52	0,55
Magyarország	1,05	1,03	0,95	1,08	0,92	1,02	1,05	1,08
Montenegró	1,75	1,66	1,47	1,15	1,4	1,42	1,38	1,58
Németország	1,28	1,31	1,22	2,21	1,18	1,2	1,24	1,24
Norvégia	1,51	1,47	1,48	1,85	1,46	1,54	1,55	1,61
Olaszország	1,30	1,24	1,2	0,96	1,01	1,12	1,15	1,15
Portugália	1,49	1,41	1,44	1,35	1,33	1,27	1,24	1,36
Románia	1,29	1,22	1,28	0,99	1,45	1,41	1,72	1,93
Spanyolország	0,94	1,04	0,93	1,45	0,93	0,81	0,90	0,93
Szlovákia	1,09	1,09	0,98	0,97	1,13	1,12	1,10	1,20
Szlovénia	1,30	1,17	1,05	0,92	0,93	1,00	0,98	1,01
Törökország	1,64	1,59	1,52	2,17	1,39	1,46	1,52	1,68
Észak-Amerika								
Kanada	1,23	1,1	0,99	1,01	1,2	1,15	1,36	1,23
Amerikai Egyesült Államok	4,78	4,42	4,08	3,77	3,56	3,56	3,57	3,50
NATO összesen	2,97	2,81	2,64	2,48	2,39	2,40	2,42	2,40

¹⁷ Uo.

A NATO AZ EU GLOBÁLIS STRATÉGIÁJÁBAN

2016-tól az EU globális stratégiájának elfogadását követő végrehajtási folyamatban a két nemzetközi biztonsági szervezet között intenzívebb kapcsolat jött létre. A dokumentum hangsúlyozta, hogy az európaiaknak nagyobb felelősséget kell vállalniuk saját biztonságukért, készen állva arra, hogy elrettentsék a biztonságukat fenyegető szereplőket, valamint arra, hogy reagáljanak a külső fenyegetésekre és megvédjék magukat azoktól.

A stratégia továbbra is hangsúlyozza, hogy a NATO feladata az Unión belüli NATO-tagországok megvédelem a külső támadástól. Emellett az európaiaknak képessé kell válniuk arra, hogy hozzá tudjanak járulni a kollektív erőfeszítésekhez, illetve önállóan is képesek legyenek fellépni. Megfelelő szintű ambíció és stratégiai autonómia szükséges ahhoz, hogy Európa képes legyen előmozdítani a békét és megőrizni a biztonságot határain belül és azokon túl is. A szöveg egyértelműen fogalmazza meg, hogy „*az európaiaknak képesnek kell lenniük arra, hogy megvédjék Európát [...]*.” Ebben az esetben azonban fontos hangsúlyozni, hogy a globális stratégia eredeti, angol nyelvű változata a védelem kifejezésére a NATO esetében következetesen a „*defend*”, az EU esetében pedig többnyire a „*protect*” igét használja. A magyar nyelvű fordítás sajnálatosan nem tesz különbséget a két ige között. A „*protect*” ige fordítása érdekében az „*óv*” és „*megóv*” igék megfelelőbben fejezték volna ki a stratégia megalkotóinak eredeti szándékait, azaz a két szervezet kollektív védelemmel összefüggő erőfeszítései közötti különbségtételt.

Az európai védelem többször is megjelenik a stratégiában. Mindennek jogi alapját a lisszaboni szerződésben szereplő kölcsönös segítségnyújtási (EUSZ 42.7 cikk) és szolidaritási (EUMSZ 222. cikk) kötelezettségvállalás jelenti. A szöveg azonban hangsúlyozza, hogy míg a NATO a kollektív védelem elsődleges keretét biztosítja a legtöbb tagállam számára, addig az EU elsősorban az olyan belső és külső kihívásokkal szemben kíván fellépni, mint a *terrorizmus, a hibrid fenyegetések, a kiber- és energiabiztonság, a szervezett bűnözés és a külső határok igazgatása*. Nem véletlen, hogy itt nem jelenik meg az EU kollektív védelmi szerepére történő utalás, hiszen a globális stratégia szövegezésére éppen a Brexitről szóló népszavazást megelőző kampány időszakában került sor. Az Egyesült Királyság kilépését támogató kampányban kiemelt téma volt az „*európai hadsereg*” létrehozásának terve. A szöveg megalkotói valószínűsíthetően mindenképpen el akarták kerülni, hogy a szövegből kiolvasható legyen a NATO-tól önállósodó kollektív védelmi szervezetre vagy éppen az európai hadsereg létrehozására vonatkozó utalás. A stratégia nem kollektív védelmi szervezethez, hanem *biztonsági közösségként* definiálja az Európai Uniót.

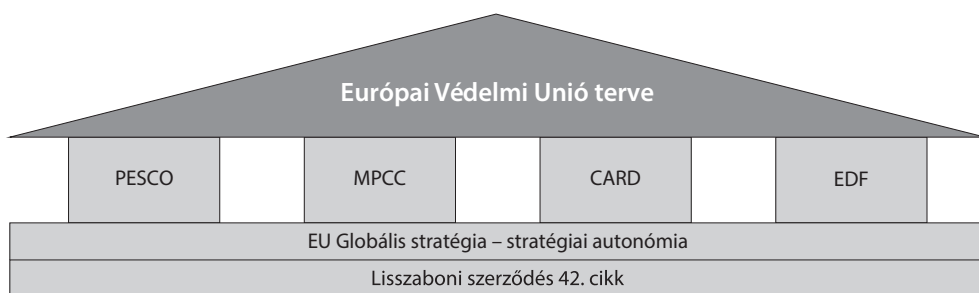
Az EU globális stratégiája a nem NATO-tagállamokat is figyelembe véve tűzi ki a NATO és az EU közötti – elsősorban a szinergiákra és a kiegészítő jellegre építő – kapcsolat megerősítésének szükségességét. A kapcsolatok megerősítése ugyanis nem érintheti e tagállamok biztonság- és védelempolitikáját. A dokumentum célkitűzései szerint az EU egyfajta biztonsági közösségként támogatja a NATO erőfeszítéseit. Mindemellett hangsúlyozza, hogy „*a hitelesebb európai védelem az Egyesült Államokkal fennálló egészséges transzatlanti partnerség szempontjából is elengedhetetlen*”.¹⁸

2016 szeptemberében a Külügyi Tanács ülésén Federica Mogherini, az EU akkori külügyi és biztonságpolitikai főképviseelője ismertette a globális stratégia végrehajtásával kapcsolatos teendőket (például az EB által készített európai védelmi cselekvési tervet – European

¹⁸ Európai Külügyi Szolgálat: i. m. 14–15.

Defence Action Plan, EDAP), a NATO–EU-együttműködést és az Európai Védelmi Alap (European Defence Fund, EDF) létrehozását.¹⁹ A megfogalmazott tervekkel kapcsolatban kiemelendő Juncker akkori bizottsági elnök az Európai Parlamentben 2016. szeptember 14-én megtartott hagyományos évértékelő beszéde, amelyben többek között hangsúlyozta a védelmi területen megvalósuló szorosabb integráció szükségességét, például az uniós műveletek számára egyetlen parancsnokság felállítását.²⁰

2017-ben a globális stratégia végrehajtásával megkezdődött az európai védelmi együttműködés elmélyítését szolgáló kezdeményezések megvalósítása. A program négy pillérét: az állandó strukturált együttműködés (PESCO) alkalmazása, a védelmi kiadások koordinált éves felülvizsgálata (Co-ordinated Annual Review on Defence, CARD), a Katonai Tervezési és Végrehajtási Szolgálat (Military Planning and Conduct Capability, MPCC) létrehozása, valamint az Európai Bizottság által készített európai védelmi cselekvési terv (EDAP) alapján az Európai Védelmi Alap (EDF) felállítása jelenti.²¹

1. ábra Úton az Európai Védelmi Unió felé (Szerkesztette a szerző)

A GLOBÁLIS STRATÉGIÁT KÖVETŐEN FELÉLEDŐ KAPCSOLAT

Közvetlenül a globális stratégia elfogadását követően és az Egyesült Királyság EU-ból történő kilépésének lehetőségével a két szervezet közötti viszony erősödni látszott. 2016. július 8-án a NATO-csúcson Varsóban az EU részéről az Európai Tanács elnöke és az Európai Bizottság elnöke, illetve a NATO főtitkára *együttes nyilatkozatot írt alá az EU és a NATO közötti együttműködésről*.²² A nyilatkozat aláírását követően a két szervezet közötti együttműködés új lendületet kapott, és kiterjed a hibrid fenyegetések elleni küzdelemre, a kiberbiztonság és -védelem területeire, a védelmi képességekre, a védelmi iparra és az e területen folytatott

¹⁹ Informal Meeting of Foreign Affairs Ministers (Gymnich) 2–3 September 2016. 12. 09. 2016. <https://www.parliament.uk/business/publications/written-questions-answers-statements/written-statement/Commons/2016-09-12/HCWS141/> (Letöltés időpontja: 2019. 07. 25.)

²⁰ Jean-Claude Juncker: Az Unió helyzete 2016-ban: Építsünk egy jobb Európát – amely védelmet nyújt, eszközöket ad polgárai kezébe és garantálja a biztonságot. Strasbourg, 2016. 09. 14. http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3043_hu.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

²¹ Molnár Anna: Európai hadsereg: álom vagy valóság? In: Halm Tamás et al. (szerk.): Gazdasági, politikai és társadalmi kihívások a 21. században – Ünnepi kötet a 65 éves Halmi Péter tiszteletére. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.

²² Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organisation. 08. 07. 2016. <https://www.consilium.europa.eu/media/21481/nato-eu-declaration-8-july-en-final.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

kutatásra, a gyakorlatokra, valamint a nyugat-balkáni, továbbá a keleti és déli partnerek kapacitásépítési erőfeszítéseinek és ellenálló képességük megerősítésének támogatásaira.²³

A NATO tagállamai 2016-ban a varsói csúcson döntöttek arról, hogy a Szövetség az embercsempészet elleni küzdelemben támogatja az EU közös biztonság- és védelempolitika területén megvalósuló EUNAVFOR MED Sophia műveletet.²⁴ Az észak-atlanti szövetség 2016 novemberében indította el a Sea Guardian tengerbiztonsági műveletét, amely a közép-mediterrán területeken látja el feladatait.²⁵ Ez a haditengerészeti együttműködés a migrációs válság megoldásában azonban nem előzmények nélküli, hiszen a görög–török tengereken kialakult menekültválság kezelése érdekében – az EU és Törökország közötti megállapodást követően – 2016-tól a NATO szorosan együttműködött az uniós Frontex művelettel.

A varsói közös NATO–EU-nyilatkozat aláírását követően felmerült a kérdés, hogy a két szervezet által elindított folyamatot a tagállamok valós politikai akarata is követi-e, tekintettel elsősorban Donald Trumpnak az EU-val szemben tanúsított sokszor barátságtalan megnyilvánulásaira. A kétségek ellenére a szervezetek vezető képviselői által aláírt nyilatkozatban megfogalmazott célokat a NATO és az EU tagállamai is megerősítették. 2016 decemberében az EU Tanácsa és a NATO 42 közös javaslatot tett a kitűzött célok végrehajtása érdekében. Az EU Tanácsa és a NATO 2017 decemberében további új javaslatokat fogadott el az együttműködés javítása érdekében a terrorizmus elleni küzdelem, a katonai mobilitás, a nők, a béke és biztonság kérdéseinek területein. A javaslatok száma így már 74-re emelkedett.²⁶

2016 decemberében Donald Tusk, az Európai Tanács elnöke, Jean-Claude Juncker, az Európai Bizottság elnöke és Stoltenberg NATO-főtitkár közös cikket írt a két szervezet közötti kapcsolatok új szintre emeléséről. A szerzők kiemelték, hogy a szervezetek tagjait fenyegető kihívások – a terrorizmus, a nemzetközi jogot fenyegető Oroszország, a migrációs és menekültválság, valamint a kibertámadások – következtében napjainkban már nem elegendő, hogy egymás mellett működjenek, hanem „kéz a kézben” kell a továbbiakban feladataikat ellátni.²⁷

2016 óta egyértelműen javult a két szervezet közötti együttműködés, számos találkozó, információcsere történt, illetve közös szemináriumokat és képzéseket szerveztek. Emellett fontos megemlíteni az Észak-atlanti Tanács (North Atlantic Council, NAC) és az uniós Politikai és Biztonsági Bizottság (Political and Security Committee, PSC) közötti informális találkozókat, amelyek jelentősen segítették a politikai szinten kitűzött célok megvalósítását.²⁸ A 2017. júniusi első előrehaladási jelentés többek között a hibrid

²³ EU Tanácsa: EU–NATO együttműködés: A Tanács következtetéseket fogadott el az együttes nyilatkozat végrehajtása céljából. 2016. 12. 16. <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/12/06/eu-nato-joint-declaration/> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

²⁴ Marsai Viktor: A migrációs diskurzus margojára III. – A líbiai válság az európai migráció tükrében. SVKK Elemzések, 2017/1. szám, 11. <https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2017-1-a-migracios-diskurzus-margojara-iii-a-lib.original.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

²⁵ Operation Sea Guardian. 27. 06. 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm (Letöltés időpontja: 2018. 07. 24.)

²⁶ Council of the European Union, Council Conclusions on the Implementation of the Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization (ST 14802 2017 INIT). 05. 12. 2017. <https://www.consilium.europa.eu/media/31947/st14802en17.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

²⁷ Taking EU–NATO cooperation to a new level. 13. 12. 2016. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_139368.htm (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

²⁸ Nicole Koenig: The EU and NATO: A Partnership with a Glass Ceiling Deputy Director. Jacques Delors Institute, Berlin, 11. 2018., 3. https://www.iai.it/sites/default/files/eugs_watch_8.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

fenygetéssel szembeni közös fellépést, a kiberbiztonság terén elért eredményeket, illetve a tengerbiztonsági területen megvalósuló műveleti szintű együttműködést emelte ki.²⁹

Az együttműködés egyik legfontosabb eredménye, hogy – finn kezdeményezésre, de az EU és a NATO támogatásával – 2017-ben Helsinkiben létrejöhett a Hibrid Tevékenységek Elleni Kiválósági Központ (European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats), amelynek feladata az elsősorban az Oroszország felől érkező kiberbiztonsági kihívások, a dezinformációs műveletek és a stratégiai kommunikáció elemzése, valamint a kihívásokra hatékony és közösen koordinált válaszok kidolgozása.³⁰ Az új központ felállítása lehetőséget biztosított az Észak-atlanti Tanács és az uniós Politikai és Biztonsági Bizottság közötti informális találkozók megszervezésére, és így a hibrid fenyegetéssel szembeni koordinált fellépés kidolgozására.³¹

A 2017. novemberi második előrehaladási jelentésben első helyen szerepelt az új központ felállítása. A jelentés emellett kiemelte a tengerbiztonsági, valamint a kiberbiztonsági és a védelmi fejlesztés területeken elért eredményeket. Ezek közül kiemelte a képzések és gyakorlatok területén megvalósuló együttműködések fontosságát. A NATO-alkalmazottak például részt vehettek az Európai Unió Hálózat- és Információbiztonsági Ügynökség (European Union Agency for Network and Information Security, ENISA) kiberbiztonsági gyakorlatán. A fejlesztési duplikációk elkerülése érdekében folyamatossá vált az együttműködés.³²

Az önállóan működő központ munkájába 2019 januárjáig az Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Ciprus, Csehország, Dánia, az Egyesült Királyság, Észtország, Finnország, Franciaország, Hollandia, Kanada, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Németország, Norvégia, Olaszország, Románia, Spanyolország és Svédország kapcsolódott be. Fontos megjegyezni, hogy az új együttműködési forma a semleges EU-tagállamok (Ausztria, Finnország és Svédország), illetve a nem uniós NATO-tagok (Amerikai Egyesült Államok, Kanada és Norvégia) számára is lehetővé tette a csatlakozást. A meglévő ellentétek következtében Ciprus és Törökország kezdetektől nem vesz részt a megvalósításban.³³ Magyarország mindeddig nem kapcsolódott be a helsinki székhelyű kutatóközpont munkájába, bár az illetékesek vizsgálják a belépés lehetőségét.³⁴

A NATO és az EU közötti szorosabb együttműködés másik fontos elemét a *katonai mobilitás* területén elindított kezdeményezések jelentik. Nem véletlen, hogy ennek az együttműködési formának a háttérben is az orosz fenyegetés áll. Már 2015-ben Frederick B. Hodges altábornagy, az Amerikai Egyesült Államok európai hadseregének akkori parancsnoka egy „katonai schengeni övezet” létrehozását javasolta, amelynek köszönhetően a szövetséges erők mozgása

²⁹ Progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016. 14. 06. 2017. <https://www.consilium.europa.eu/media/23997/170614-joint-progress-report-eu-nato-en.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

³⁰ European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. <https://www.hybridcoe.fi> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

³¹ Hybrid CoE Supports Informal NAC-PSC Discussion. 28. 09. 2018. <https://www.hybridcoe.fi/news/hybrid-coe-supports-informal-nac-psc-discussion/> (Letöltés időpontja: 2018. 10. 24.)

³² Second progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016. 29. 11. 2017. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_11/171129-2nd-Joint-progress-report-EU-NATO-eng.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

³³ European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. What is Hybrid CoE? <https://www.hybridcoe.fi/what-is-hybridcoe/> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

³⁴ Lásd pl. Jegyzőkönyv az Országgyűlés Külügyi bizottságának 2017. június 7-én, szerdán, 10 óra 07 perckor az Országház főemelet 55. számú tanácstermében megtartott üléséről. <https://www.parlament.hu/documents/static/biz40/bizjvk40/KUB/1706071.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

zavartalanul történhetne Európán keresztül.³⁵ Az ötletet az EU is felkarolta, és az Európai Tanács 2017 decemberében felkérte a külügyi és biztonságpolitikai főképviselőt, az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy segítsék a katonai mobilitás megvalósítását mind az állandó strukturált együttműködés (PESCO), mind pedig az EU–NATO-együttműködés keretében.³⁶

Az EU Tanácsa által 2018. március 6-án elfogadott 17 PESCO-projektjavaslat egyike, a Hollandia által vezetett katonai mobilitás (Military Mobility) épp ezt tűzte ki céljául.³⁷ Még 2018 márciusában megszületett a külügyi és biztonságpolitikai főképviselő és az Európai Bizottság közös közleménye a katonai mobilitásról szóló cselekvési tervről. E területen a két szervezet közötti hatékony együttműködés nélkül elképzelhetetlen a tervek sikeres megvalósítása, hiszen az EU jelentős szerepet játszhat a jogi, infrastrukturális és eljárási akadályok hatékony leküzdése érdekében.³⁸ 2018 júniusában az Európai Tanács ülésének napirendjén Jens Stoltenberg NATO-főtitkár is részt vett. Az EU állam- és kormányfői „üdvözlötték a PESCO és az EU–NATO-együttműködés keretében a katonai mobilitás terén elért eredményeket is. Az Európai Tanács felszólította a tagállamokat, hogy 2024-ig egyszerűsítsék és egységesítsék a vonatkozó szabályokat.”³⁹

A 2018. júliusi brüsszeli NATO-csúcstalálkozón kiadott zárónyilatkozat 72. pontja kimondja, hogy a Szövetség nem uniós tagjai továbbra is jelentős szerepet vállalnak az EU képességfejlesztési törekvéseiben. *A NATO és az EU közötti stratégiai partnerség érdekében fontos, hogy a Szövetség nem EU-tagjai is részt vegyenek ennek megvalósításában.*⁴⁰ Ezzel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy az új PESCO-projektek elfogadásával párhuzamosan heves vita alakult ki az EU-n kívüli harmadik országok részvételéről az induló projektekben. Az EU tagállamainak egy része – Franciaország és Németország vezetésével – nem vagy csak nagyon szigorú feltételekkel támogatta harmadik országok, így pl. az Amerikai Egyesült Államok, Törökország, Norvégia vagy akár az Egyesült Királyság a Brexitet követő részvételét a programokban. A kelet-közép-európai országok a vitában ennél megengedőbb álláspontot képviseltek.⁴¹

2018 márciusában megjelent az EU és a NATO harmadik előrehaladási jelentése a korábban megállapodott 74 javaslat végrehajtásáról. A jelentés a hibrid fenyegetésekkel szembeni fellépést, a tengerbiztonsági együttműködést, a kiberbiztonság területét, a védelmi képességfejlesztést, a védelmi ipart és kutatást, a gyakorlatokat és a politikai párbeszéd területén elért eredményeket emelte ki. A jelentés hangsúlyozta, hogy a hibrid fenyegetésekkel szembeni fellépés továbbra is kulcsszerepet tölt be az együttműködésben, hiszen a 74 javaslat közül 20 erre a területre összpontosít. A hibrid fenyegetésekkel szembeni fellépés területein

³⁵ Top US General: We need a Military Schengen Zone Inside NATO. 18. 11. 2015. <https://www.defencematters.org/news/top-us-general-we-need-a-military-schengen-zone-inside-nato/416/> (Letöltés időpontja: 2018. 02. 24.)

³⁶ Koenig: i. m. 4.

³⁷ A Tanács határozata a PESCO keretében kidolgozandó projektek listájának összeállításáról. 2018. 03. 01. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6393-2018-INIT/hu/pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 03. 24.)

³⁸ A külügyi és biztonságpolitikai főképviselő és az Európai Bizottság közös közleménye a katonai mobilitásról szóló cselekvési tervről. JOIN/2018/0005, 2018. 03. 28. <https://secure.ipexl.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/download/082dbcc562a77e0e0162ab5a5e2a0349.do> (Letöltés időpontja: 2018. 04. 24.)

³⁹ Az Európai Tanács ülése (2018. június 28.) – Következtetések. 2018. 06. 28. <https://www.consilium.europa.eu/media/35946/28-euco-final-conclusions-hu.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 07. 24.)

⁴⁰ Brussels Summit Declaration, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11–12 July 2018. 30. 08. 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm (Letöltés időpontja: 2018. 09. 24.)

⁴¹ Battle rages over EU defence pact. 02. 10. 2018. <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/battle-rages-over-eu-defence-pact/> (Letöltés időpontja: 2018. 12. 24.)

jelentős mértékben javult az együttműködés, a helsinki székhelyű Hibrid Tevékenységek Elleni Kiválósági Központ mind az uniós, mind pedig a NATO érintett szerveit támogatja, az információcsere minősége jelentős mértékben javult. Emellett a tengerbiztonsági területen is eredményeket értek el. A Földközi-tenger térségében az uniós EUNAVFOR Sophia művelet és a NATO Sea Guardian művelete az információcsere, a logisztikai támogatás és az üzemanyag-utántöltés területein tud együttműködni.⁴²

Noha a NATO 2018. júliusi brüsszeli csúcstalálkozója az amerikai elnök nyilatkozatai következtében feszült hangulatban folyt,⁴³ július 10-én, a csúcstalálkozó előtt az EU és a NATO újabb együttes nyilatkozatot írt alá a két szervezet közötti kapcsolat további mélyítése és a közös biztonsági fenyegetésekkel szembeni együttes fellépés érdekében. Az együttműködés középpontjában továbbra is a katonai mobilitás, a kiberbiztonság, a hibrid fenyegetések és a terrorizmus elleni küzdelem, illetve a nők és a biztonság kérdései állnak.⁴⁴ Az EU és a NATO közötti szervezeti együttműködés javulására azonban árnyékot vetettek Donald Trump amerikai elnöknek az európai tagállamok alacsony védelmi kiadásaira vonatkozó aggasztó kijelentései, illetve magával az Európai Unióval szemben gyakorolt álláspontja.

KÖVETKEZTETÉSEK

A 2016-os év fordulópontot jelentett az EU és a NATO közötti kapcsolatok történetében, ezt követően felgyorsultak az események. Az eddig elért részeredmények ellenére fontos hangsúlyozni, hogy az Amerikai Egyesült Államok és az EU közötti feszültségek továbbra is kétségessé teszik a hangzatos célok megvalósulását. A két szervezet közötti kapcsolat javulására elsősorban a Brexit, az orosz fenyegetés és az Amerikai Egyesült Államok változó Európa-politikája hatott. Emellett fontos megjegyezni, hogy az utóbbi években a neoliberais megközelítésen alapuló multilaterális keretekre épülő nemzetközi rendszer szétfeszülni látszik. A nemzetközi rendszerben végbemenő átrendeződés, a hagyományos hatalmi politika megerősödése, valamint az új regionális és globális hatalmak felemelkedése a kialakult, de törekeny egyensúly felborulását hozhatja magával.

A két szervezet az érték- és érdekközösség ellenére továbbra is jelentős mértékben különbözik egymástól. A különbségek ellenére azonban kiegészítik egymást. Egyrészt Európa területi védelme továbbra sem oldható meg a NATO és ezen keresztül az Amerikai Egyesült Államok hatékony részvétele nélkül. Másfelől az EU átfogó válságkezelési eszközrendszere megfelelő mértékben egészíti ki a NATO eszközeit az EU szomszédságában kialakult válságok kezelése érdekében. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy az amerikai elnök ellentmondásos nyilatkozatai ellenére az európai elrettentési kezdeményezés (European Deterrence Initiative, EDI) keretein belül megerősödött az amerikai katonai jelenlét Európában.

⁴² Third progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016, and 5 December 2017. 31. 05. 2018. <https://www.consilium.europa.eu/media/35578/third-report-ue-nato-layout-en.pdf> (Letöltés időpontja: 2018. 06. 24.)

⁴³ Szenes Zoltán: Új székház, új feszültségek, változatlan politika – A NATO brüsszeli csúcstalálkozásának értékelése. 2018. 07. 22. <http://biztonsagpolitika.hu/egyeb/uj-szekhaz-uj-feszultsegek-valtozatlan-politika-a-nato-brusszeli-csucstalalkozojanak-ertekelese> (Letöltés időpontja: 2018. 08. 24.)

⁴⁴ Joint declaration on EU–NATO cooperation by President of the European Council Donald Tusk, President of the European Commission Jean-Claude Juncker, and Secretary General of NATO Jens Stoltenberg. 10. 07. 2018. https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf (Letöltés időpontja: 2018. 08. 24.)

Az EU védelmi önállósulási törekvései, azaz a stratégiai autonómia és hosszabb távon az Európai Védelmi Unió megvalósításának terve ismét nyugtalanságot keltettek az Amerikai Egyesült Államok és a NATO atlantista irányultságú tagjai körében. Nem véletlen, hogy 2018 után Madeleine Albright 3D-elvével kapcsolatos aggodalmak ismét a politikai viták középpontjába kerülhetnek.⁴⁵

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A külügyi és biztonságpolitikai főképviseelő és az Európai Bizottság közös közleménye a katonai mobilitásról szóló cselekvési tervről. JOIN/2018/0005, 2018. 03. 28. <https://secure.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/download/082dbcc562a77e0e0162ab5a5e2a0349.do>
- A Tanács határozata a PESCO keretében kidolgozandó projektek listájának összeállításáról. 2018. 03. 01. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6393-2018-INIT/hu/pdf>
- Ayrault, Jean-Marc – Steinmeier, Frank-Walter: *Ein starkes Europa in einer unsicheren Welt*. 2016. <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/281670/c65ad55fdee0a76fe393492d8c3e3b1a/160624-bm-am-fra-dl-data.pdf>
- Az Európai Tanács ülése (2018. június 28.) – Következtetések. 2018. 06. 28. <https://www.consilium.europa.eu/media/35946/28-euco-final-conclusions-hu.pdf>
- Battle rages over EU defence pact. 02. 10. 2018. <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/battle-rages-over-eu-defence-pact/>
- Brussels Summit Declaration, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11–12 July 2018. 30. 08. 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm
- Council of the European Union, Council Conclusions on the Implementation of the Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization (ST 14802 2017 INIT). 05. 12. 2017. <https://www.consilium.europa.eu/media/31947/st14802en17.pdf>
- Defence Expenditure of NATO Countries (2011–2018). 10. 07. 2018. Communique PR/CP(2018)091. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_07/20180709_180710-pr2018-91-en.pdf
- Európai Külügyi Szolgálat: Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa – Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan. 2016. <https://publications.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/3eaae2cf-9ac5-11e6-868c-01aa75ed71a1/language-hu>
- European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. <https://www.hybridcoe.fi>
- European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. What is Hybrid CoE? <https://www.hybridcoe.fi/what-is-hybridcoe/>
- EU Tanácsa: EU–NATO együttműködés: A Tanács következtetéseket fogadott el az együttes nyilatkozat végrehajtása céljából. 2016. 12. 16. <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2016/12/06/eu-nato-joint-declaration/>
- Hybrid CoE Supports Informal NAC-PSC Discussion. 28. 09. 2018. <https://www.hybridcoe.fi/news/hybrid-coe-supports-informal-nac-psc-discussion/>

⁴⁵ Nicole Koenig: EU–NATO Cooperation. Distinguishing Narrative from Substance. Jacques Delors Institute, Berlin, 20. 07. 2018. <https://www.delorsinstitut.de/en/all-publications/eu-nato-distinguishing-narrative-from-substance/> (Letöltés időpontja: 2018. 08. 24.)

- Informal Meeting of Foreign Affairs Ministers (Gymnich) 2–3 September 2016. 12. 09. 2016. <https://www.parliament.uk/business/publications/written-questions-answers-statements/written-statement/Commons/2016-09-12/HCWS141/>
- Jegyzőkönyv az Országgyűlés Külügyi bizottságának 2017. június 7-én, szerdán, 10 óra 07 perckor az Országház főemelet 55. számú tanácstermében megtartott üléséről. <https://www.parlament.hu/documents/static/biz40/bizjvk40/KUB/1706071.pdf>
- Joint declaration by the Foreign Ministers of the Weimar Triangle, Frank Walter Steinmeier, Jean Marc Ayrault and Witold Waszczykowski, on the future of Europe date of issue (August 28, 2016). <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/germany/the-weimar-triangle/the-weimar-meetings/article/joint-declaration-by-the-foreign-ministers-of-the-weimar-triangle-frank-walter>
- Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organisation. 08. 07. 2016. <https://www.consilium.europa.eu/media/21481/nato-eu-declaration-8-july-en-final.pdf>
- Joint declaration on EU-NATO cooperation by President of the European Council Donald Tusk, President of the European Commission Jean-Claude Juncker, and Secretary General of NATO Jens Stoltenberg. 10. 07. 2018. https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf
- Juncker, Jean-Claude: *Az Unió helyzete 2016-ban. Építsünk egy jobb Európát – amely védelmet nyújt, eszközöket ad polgárai kezébe és garantálja a biztonságot.* Strasbourg, 2016. 09. 14. http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3043_hu.pdf
- Koenig, Nicole: *EU–NATO Cooperation. Distinguishing Narrative from Substance.* Jacques Delors Institute, Berlin, 20. 07. 2018. <https://www.delorsinstitut.de/en/all-publications/eu-nato-distinguishing-narrative-from-substance/>
- Koenig, Nicole: *The EU and NATO: A Partnership with a Glass Ceiling* Deputy Director. Jacques Delors Institute, Berlin, 11. 2018. https://www.iai.it/sites/default/files/eugs_watch_8.pdf
- Koenig, Nicole – Walter-Franke, Marie: *France and Germany: Spreaheading a European Security and Defence Union?* Jacques Delors Institut, Berlin. 19. 07. 2017. http://www.delorsinstitut.de/2015/wp-content/uploads/2017/07/20170719_FR-D-EU-Security_Koenig-Walter.pdf
- Major, Claudia: *A Civil-Military Headquarters for the EU – The Weimar Triangle Initiative Fuels the Current ebate.* In: Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs. 12. 2010. https://www.files.ethz.ch/isn/125738/2010_12_31_mjr_English.pdf
- Marsai Viktor: *A migrációs diskurzus margójára III. – A libiai válság az európai migráció tükrében.* SVKK Elemzések, 2017/1. <https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/svkk-elemzesek-2017-1-a-migracios-diskurzus-margojara-iii-a-lib.original.pdf>
- Marsai Viktor – Molnár Anna – Wagner Péter (szerk.): *Nemzetközi biztonsági szervezetek.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- Molnár Anna: *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei.* Dialóg Campus Kiadó, 2018. https://akfi-dl.uni-nke.hu/pdf_kiadvanyok/web_PDF_Az_Europai_Unio_kulkapcsolati_rendszere.pdf
- Molnár Anna: *Európai hadsereg: álom vagy valóság?* In: Halm Tamás – Hurta Hilda – Koller Boglárka (szerk.): *Gazdasági, politikai és társadalmi kihívások a 21. században – Ünnepi kötet a 65 éves Halmai Péter tiszteletére.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
- NATO and the EU: Time for a New Chapter – Keynote speech by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer. 29. 01. 2007. <https://www.nato.int/docu/speech/2007/s070129b.html>
- Operation Sea Guardian. 27. 06. 2018. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm
- Parker, Ashley: *Donald Trump Says NATO is 'Obsolete', UN is 'Political Game'.* 02. 04. 2016. <https://www.nytimes.com/politics/first-draft/2016/04/02/donald-trump-tells-crowd-hed-be-fine-if-nato-broke-up/>

- Presidency Conclusions – Cologne 3 and 4 June 1999. 06. 1999. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/57886.pdf
- Presidency Conclusions Helsinki European Council, Helsinki European Council, Annex IV of the 10 and 11 December 1999. http://www.europarl.europa.eu/summits/hel2_en.htm#IV
- Progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016. 14. 06. 2017. <https://www.consilium.europa.eu/media/23997/170614-joint-progress-report-eu-nato-en.pdf>
- Raik, Kristi – Järvenpää, Pauli: *A New Era of EU–NATO Cooperation: How to Make the Best of a Marriage of Necessity*. International Centre for Defence and Security, Tallinn, 05. 2017. https://icds.ee/wp-content/uploads/2018/ICDS_Report_A_New_Era_of_EU-NATO.pdf
- Second progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016. 29. 11. 2017. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_11/171129-2nd-Joint-progress-report-EU-NATO-eng.pdf
- Solana, Javier: *More Union in European Defence. Report of a CEPS Task Force*. Centre for European Policy Studies, Brussels, 12. 2015. <https://www.ceps.eu/system/files/TFonEuropeanDefence.pdf>
- Szenes Zoltán: *Új székház, új feszültségek, változatlan politika – A NATO brüsszeli csúcstalálkozójának értékelése*. 2018. 07. 22. <http://biztonsagpolitika.hu/egyeb/uj-szekhaz-uj-feszultsegek-valtozatlan-politika-a-nato-brusszeli-csucstalalkozojanak-ertekelese>
- Taking EU–NATO cooperation to a new level. 13. 12. 2016. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_139368.htm
- Third progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016, and 5 December 2017. 31. 05. 2018. <https://www.consilium.europa.eu/media/35578/third-report-ue-nato-layout-en.pdf>
- Top US General: We need a Military Schengen Zone Inside NATO. 18. 11. 2015. <https://www.defencematters.org/news/top-us-general-we-need-a-military-schengen-zone-inside-nato/416/>
- U.S. Army Europe: Atlantic Resolve. <https://www.eur.army.mil/AtlanticResolve/>
- Una Schengen della difesa per rispondere al terrorismo. 11. 08. 2016. <https://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2016/08/11/una-schengen-della-difesa-per-rispondere-al-terrorismo02.html>